

پیشگیری از جرائم سرقت از طریق توسعه برنامه‌های آموزشی مراکز بازپروری در استان قزوین

صیاد درویشی،¹ مجید کریمی،² عباس پورمحمد ارداقي³

تاریخ دریافت: 98/12/23
تاریخ پذیرش: 99/04/12

از صفحه 179 تا 202

پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال سیزدهم،
شماره سوم (پیاپی پنجاه و یکم)، پاییز 1399

چکیده

مقدمه: اعتیاد و موادمخدر در صدر مسائل اجتماعی جهان بوده و مهم‌ترین چالش اجتماعی دولت‌ها به‌شمار می‌آید. اعتیاد به موادمخدر، علاوه بر بیماری‌ها، آسیب‌های فراوانی برای فرد و جامعه دارد. این تحقیق درصدد است به بررسی پیشگیری از جرائم سرقت از طریق توسعه برنامه‌های آموزشی مراکز بازپروری در استان قزوین بپردازد.

روش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی و همبستگی است. داده‌ها به روش کتابخانه‌ای و تحقیق میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه جمع‌آوری شده است. جامعه آماری تحقیق، مدیران و کارشناسان استانی در بهزیستی و سازمان‌های همکار با شورای هماهنگی مبارزه با موادمخدر استان می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران تعداد 146 نفر به‌عنوان حجم نمونه به روش نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌ای تعیین شد. روایی محتوای ابزار با استفاده از روش صوری و تحلیل عاملی و پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ معادل 0/832 محاسبه شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری همبستگی پیرسون و رگرسیون، تی‌تک متغیره با استفاده از نرم‌افزار spss نسخه 20 استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی، آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی، آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی به ترتیب، 20/8، 14/1 و 15/8، توانایی تبیین پیشگیری از جرائم سرقت را دارا می‌باشند. همچنین، بین وضعیت موجود و مطلوب متغیرهای تحقیق تفاوت معناداری وجود داشته و متغیرآموزش‌های اجتماعی و فرهنگی دارای بیشترین تأثیر و آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی دارای کمترین تأثیر بر پیشگیری از جرائم سرقت بوده‌اند.

نتایج: نتایج پژوهش بیانگر این است که میانگین تأثیر آموزش‌های مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرم، در وضعیت مطلوب در سطح $P < 0/05$ به‌طور معناداری پایین‌تر از حد مورد انتظار است و توجه به توسعه کمی و کیفی این‌گونه آموزش‌ها، تأثیر زیادی در کاهش گرایش به سوی ارتکاب جرائم سرقت داشته و نقش مؤثری در ارتقاء نظم و امنیت اجتماعی در جامعه ایفاء می‌کند.

کلیدواژه‌ها: مراکز بازپروری، پیشگیری از جرائم سرقت، آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی، آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی، آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی.

1- استادیار گروه پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین، عضو پیوسته انجمن پژوهش‌های انتظامی ایران (نویسنده مسئول): s49darvishi@gmail.com

2- دانشجوی دکتری پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

3- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

مقدمه

اعتیاد یک واقعیت تلخ و انکارناپذیر است. بدبهی است آثار نامطلوب ناشی از اعتیاد در حوزه امنیت، سیاست، اقتصاد، آسیب‌های اجتماعی همچون طلاق، بیکاری و همچنین وقوع جرایم مانند ضرب و جرح، سرقت و غیره پدیدار می‌شود. سرقت معمولاً توسط کسانی انجام می‌شود که دارای تحصیلات پایین، بیکار و تحت تأثیر اعتیاد به موادمخدر است (عبد خبیر، کاسیم و زولکیفلی،¹ 2018).

افزایش آمار مصرف‌کنندگان و معتادین، کاهش سن معتادین و دسترسی آسان به انواع موادمخدر طبیعی، شیمیایی و صنعتی از واقعیت‌های نگران‌کننده جوامع، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه است (آقاپور، 1395: 22). مطالعات و تحقیقات انجام گرفته نشان می‌دهد که میزان اعمال بزهکارانه معتادان بسیار زیاد و متنوع می‌باشد. در ایران میزان جرایم سالانه معتادان بیش از 5 میلیون مورد بوده است (مهریار و جزاری، 1393: 14). 50 تا 60 هزار معتاد متجاهر در سراسر کشور وجود دارد که طبق تکالیف قانون باید در مراکز ترک اعتیاد نگهداری و درمان شوند.

استان قزوین از استان‌های مستعد اعتیاد است و بر طبق آمار نیروی انتظامی قزوین، هر ساله بر آمار معتادان شهر افزوده می‌شود. این مسئله در حاشیه‌های شهر نمود بیشتری را دارد که با توجه به دوری از شهر و تراکم بالای جمعیت، به تعداد معتادان آن روزبه‌روز افزوده می‌شود و باعث تحمیل هزینه‌های زیادی به دستگاه‌های انتظامی و قضایی شده است (بولتن آماری فرماندهی انتظامی استان قزوین، 1398)؛ چرا که معتادین برای تأمین هزینه‌های مصرف مرتکب جرائم سرقت می‌شوند. سالیان زیادی است که معتادان دستگیر، نگهداری، تحت درمان و آموزش در مراکز بازپروری قرار می‌گیرند، ولی نتایج مشخص و ملموسی از نتایج درمان و آموزش‌های این‌گونه مراکز، به‌ویژه میزان تأثیرپذیری معتادین در بازگشت به زندگی عادی و همسویی با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه در استان قزوین در دسترس نمی‌باشد.

در استان قزوین، به‌ویژه در شهر قزوین، به جهت ترکیب ناهمگون جمعیت و وجود اقوام و فرهنگ‌های متنوع ناشی از مهاجرت در این شهر، گرایش به اعتیاد آمار

1- Abd Khahir, Kassim and Zulkifli

روزافزونی داشته و باعث نگرانی دستگاه‌های مختلف و ذی‌نفعان امنیتی استان شده و به موازات آن، آمار جرائم سرقت، به‌ویژه جرائم سرقت خرد نیز درصد بالایی از آمارهای جرمی مربوط به سرقت را به خود اختصاص داده و سطح رضایتمندی افراد جامعه از نظم و امنیت اجتماعی استان را تحت‌تأثیر خود قرار داده است. تکرار در دفعات دستگیری اکثر معتادین در این استان، نشان می‌دهد که بر برنامه‌های آموزشی در مراکز بازپروری باید توجه ویژه‌ای داشت و با انجام تحقیق میدانی، میزان تأثیر برنامه‌های آموزشی بر کاهش و کنترل پیامدهای ناشی از اعتیاد مانند جرائم سرقت را مورد شناسایی قرار داد؛ چرا که با انجام این پژوهش و حصول نتایج آن می‌توان راهکارهای مناسبی برای توسعه آموزش‌ها و ارائه برنامه‌های کاربردی ارائه کرد و از طریق تأثیرگذاری آموزش‌ها در مراکز بازپروری، میزان همسویی معتادین را پس از ترک اعتیاد با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه افزایش و با بازگشت دوباره معتاد درمان شده به زندگی عادی، گرایش آنان به جرائم سرقت را کاهش داد و زمینه ارتقاء نظم و امنیت اجتماعی در استان قزوین را فراهم کرد.

در این مراکز علاوه بر درمان بالینی از طریق داروهای ترک اعتیاد، آنچه از اهمیت زیادی برخوردار است، ارائه آموزش‌هایی است که در حوزه‌هایی مانند آموزش فرهنگی، اجتماعی، دینی، مهارتی، اشتغال و غیره است که می‌تواند فرایند درمان بالینی را تکمیل و میزان تاب‌آوری معتادین در گرایش به جرائم از جمله جرائم سرقت را تقویت کرده و مسیر بازگشت به زندگی عادی را میسر و امکان‌پذیر کند؛ چرا که اگر برنامه‌های آموزشی به شیوه صحیح اجرایی شود، می‌تواند میزان قدرت پایداری و مقاومت در برابر مصرف موادمخدر را افزایش دهد و به تبع آن، گرایش به بزهکاری و جرائم سرقت را نیز کاهش دهد.

نتایج تحقیقات نیز نشان می‌دهد، اعتیاد به موادمخدر یکی از تهدیدهای امنیت ملی قلمداد می‌شود و میزان بالای عود اعتیاد و افزایش تعداد موارد اعتیاد حاکی از این است که درمان‌های موجود واقعاً مؤثر نیستند و معنویت درمانی در پیشگیری و درمان اعتیاد به موادمخدر مؤثرتر است و علت اصلی اعتیاد به موادمخدر فقدان قدرت معنوی کافی است (امین و همکاران، 2017)؛ بنابراین به نظر می‌رسد با توجه به تثبیت اراده افراد در اقدامات ناظر بر اصلاح اجتماعی و رفتاری، اتخاذ و اجرای برنامه‌های جامعی چون

آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی، آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی، آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی بر روی معتادین تأثیر زیادی را در تثبیت رفتارهای مثبت بعد از ترک اعتیاد و بازگشت‌پذیری مثبت به جامعه را در برداشته باشد؛ لذا در این تحقیق تلاش بر این است تا برنامه‌های آموزشی مراکز بازپروری در پیشگیری از جرائم سرقت در استان قزوین مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد و به این سؤال اصلی پاسخ داده شود که توسعه برنامه‌های آموزشی مراکز بازپروری به چه میزان بر پیشگیری از جرائم سرقت در استان قزوین تأثیرگذار است؟

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

نتایج تحقیق فرج‌پور، ایزدی و رضایی (1397)، در بررسی عملکرد پلیس بر احساس امنیت عمومی از دیدگاه شهروندان، نشان داد که نقش نظارتی پلیس در کنترل و مهار جرایم غیرقابل‌انکار است و باید نسبت به گزارش‌ها و دل‌نگرانی‌های شهروندان برای بستن اماکن مشکوک، فروش و توزیع مواد مخدر و یا جمع‌آوری افراد معتاد و مزاحم، اقدام به‌موقع و مناسب انجام دهد.

نتایج یافته‌های غلامی (1397)، نشان می‌دهد که نحوه مدیریت و نظارت سازمان بهزیستی و ناجا بر مراحل تغییر در مراکز بازپروری، تأثیر زیادی بر کاهش عود مجدد معتادین دارد.

خمرنیا و پیوند (1397)، در تحقیق خود پیرامون علل بازگشت به اعتیاد به مواد مخدر و راهکارهای پیشنهادی در مراجعه‌کنندگان به مراکز ترک اعتیاد، نشان دادند که اختلافات خانوادگی، شرایط بد کمپ، بیکاری و وسوسه فردی علل اصلی بازگشت به اعتیاد بوده و حمایت و نظارت بیشتر خانواده، عدم تنبیه توسط خانواده، حمایت عاطفی، تغذیه‌ای و شغلی پس از ترک از مهم‌ترین راه‌کارها جهت پیشگیری از بازگشت به مواد مخدر می‌باشد.

نتایج تحقیق رسولی (1390)، در بررسی نقش آموزش کنترل خشم در مقاوم‌سازی نوجوانان در برابر اعتیاد و سوء‌مصرف مواد، نشان داد که آموزش کنترل خشم موجب کاهش اعتیاد‌پذیری در دانش‌آموزان شد.

نتایج موسایی و گرشاسبی (1389)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی رابطه بین بیکاری و قاچاق موادمخدر در ایران»، با استفاده از روش تحلیلی و توصیفی نشان داد که بیکاری علاوه بر هزینه‌های تأمین اجتماعی، انگیزه افراد را در ارتکاب جرم موادمخدر افزایش می‌دهد.

نتایج تحقیق اشرفی و نظری (1387)، با هدف شناخت میزان نیازهای آموزشی، ورزشی، فرهنگی، هنری و مذهبی مددجویان کانون اصلاح و تربیت اصفهان، حاکی از آن است که بین شرکت‌کنندگان مددجویان در هر کدام از برنامه‌های فرهنگی، مذهبی و... در تغییر نگرش رابطه معناداری وجود دارد.

کدري، حسین و عمر¹ (2020)، در تحقیق خود پیرامون تأثیر مراقبت معنوی بر بهبود اعتیاد به موادمخدر، نشان دادند که مراقبت معنوی با کاهش افسردگی، اضطراب و علائم استرس، بهبود اعتیاد را تسریع می‌کند.

نتایج تحقیق هالبرت² (2020)، در تحقیقی پیرامون حرکت درمانی برای بازبایی اعتیاد با استفاده از آموزه‌های دینی، حاکی از این است که بین معنویت و بهبود اعتیاد و سلامت روان معتادین رابطه معناداری وجود دارد.

اولیورا، کالیکس دو، دیسکانزی، پینهو و کاماتا³ (2020)، در تحقیق خود پیرامون تأثیر مراقبت‌های معنوی در درمان و ترک اعتیاد معتادین به موادمخدر نشان دادند که بهره‌گیری از ارزش‌های اخلاقی و مراقبت معنوی جمعی تأثیر زیادی بر درمان و ترک اعتیاد معتادین دارد.

نتایج تحقیقات ثقه‌الاسلام، هابیل، هاتیم، رشید، اردکان و مطلق⁴ (2015) در تحقیقی با عنوان «دستیابی به یک استاندارد درمانی معنوی برای وابستگی به موادمخدر در مالزی، از دیدگاه اسلامی»، نشان می‌دهد که دین به‌عنوان یکی از عوامل بازدارنده در جلوگیری از درگیر شدن افراد به مواد اعتیادآور، نتایج مثبت را تأمین می‌کند و استفاده

1- Kadri, Husain and Omar

2- Halbert

3- Oliveira, Calixto, Disconzi, Pinho and Camatta

4- Seghatoleslam, Habil, Hatim, Rashid, Ardakan and Motlaq

از روش‌های مختلف روان‌درمانی با بهره‌گیری از آموزه‌های دینی به‌عنوان روشی کاربردی در معالجه معتادین به موادمخدر تأثیر معناداری دارد.

در یک نگاه اجمالی به پیشینه پژوهش، تحقیق حاضر یک رویکرد جامع‌تری نسبت به تحقیقات گذشته در مورد شناخت میزان اثرگذاری اقدامات آموزشی مراکز ترک اعتیاد بر کاهش جرائم دارد و تلاش کرده است تا شاخص‌های مورد نیاز در آموزش‌های مراکز ترک اعتیاد و تأثیر آن در پایداری بعد از ترک اعتیاد و کاهش انگیزه مجرمانه در معتادین را مورد بررسی قرار دهد.

معتاد فردی است که از راه‌های گوناگون نظیر خوردن، کشیدن، تزریق و استنشاق، یک یا چند ماده مخدر را با هم به صورت مداوم مصرف می‌کند و در صورت قطع آن، با مسائل جسمانی، رفتاری یا هر دو مواجهه می‌شوند (آقابخشی، 1379: 9)؛ لذا برای استمرار دسترسی به موادمخدر و تأمین هزینه‌های آن، دست به اقدامات مجرمانه از قبیل سرقت اموال مردم می‌زند. اعتیاد به موادمخدر مسمومیت حاد یا مزمنی است که مضر به حال شخص و اجتماع می‌باشد و زائیده مصرف دارویی طبیعی یا صنعتی به‌شمار می‌رود (اورنگ، 1394: 4).

مطالعه تاریخچه اعتیاد حاکی از این است که استفاده از این مواد قرن‌ها پیش در میان اقوام و ملل مختلف متداول بوده است (اسعدی، 1391: 13). دست‌کم 3500 سال است که تریاک مصرف می‌شود (سادوک و سادوک¹، 2010: 1038) و سابقه مصرف تریاک در کشور ما نیز دست‌کم به 400 سال می‌رسد (نقوی، 1393: 1).

بررسی‌ها و نیز نظریه‌های مختلف در خصوص اعتیاد، مبین این نکته است که مصرف و سوءمصرف مواد ماهیتی چند بعدی دارد. به منظور درک زمینه‌ها، عوامل و متغیرهایی که در فرایند شکل‌گیری اعتیاد نقش دارند، ضروری است تا مجموعه ابعاد این موضوع مورد توجه قرار گیرد. بر همین اساس، مروری بر ابعاد روان‌شناختی، زیست‌شناختی و اجتماعی - فرهنگی ضروری است (اعلایی و رودباری، 1395).

تبیین‌های روان‌شناختی بر تفاوت‌های فردی اشخاص در شیوه تفکر و احساس درباره رفتار خویش تأکید دارند. هرگاه رشد روانی فرد به موازات رشد جسمی او انجام

1- Sadock and sadock

نگیرد و شخصیت فرد تکامل نیابد، فرد در معرض و هجوم بیماری‌ها و اختلالات روانی قرار می‌گیرد و به فردی بی‌اراده، تلقین‌پذیر و بی‌عاطفه تبدیل می‌شود. در این هنگام در معرض خطر کجروی و انحراف واقع می‌شود که اعتیاد به موادمخدر یکی از این انحرافات می‌باشد (توسلی، 1395: 415-420) و انحراف ناشی از موادمخدر، فرد را در معرض ارتکاب جرائمی مانند سرقت قرار می‌دهد. از نظر بسیاری از جامعه‌شناسان، انحراف نتیجه نارسایی‌های موجود در فرهنگ و ساختار اجتماعی یک جامعه است. مرتن معتقد است که فرد در نتیجه فراگرد اجتماعی شدن، هدف‌های مهم فرهنگی و نیز راه‌های دستیابی به این اهداف را که از نظر فرهنگی مورد قبول باشند، فرا می‌گیرد. هرگاه تعارض میان اهداف مقبول اجتماعی و وسایل مقبول و قابل دسترس در جامعه ایجاد شود، فرد به ناهنجاری و کجروی روی می‌آورد (صدیق سروستانی، 1389). تحقیقات نیز نشان می‌دهند که افراد معتاد بیش از افراد غیرمعتاد به خانواده‌های ازهم‌پاشیده و بی‌ثبات تعلق دارند و در این مورد بیش از چهار هزار دستورالعمل به صورت مستقیم درباره خانواده و ارزش‌های حاکم بر آن از طرف معصومان بیان شده است (ارونسون، 2016). چنین خانواده‌هایی احتمال ستیز و تعارضات اعضای خانواده را تشدید کرده و در نتیجه، احتمال کشش افراد به طرف موادمخدر و دیگر انحرافات اجتماعی را افزایش می‌دهد (ازکامپ، 2015)؛ لذا تقویت بنیه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی معتادین درکنار اقدامات درمانی و بالینی می‌تواند خلاءهای فرهنگی و ارزشی ناشی از خانواده‌های بی‌ثبات را تا حدود زیادی جبران کند.

همچنین تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزشی، فرهنگی، تربیتی، و حتی برنامه‌ای که بتواند برای دقایقی زندانی را سرگرم کند، تأثیر چشمگیری بر تربیت زندانیان و بازگشت زندانیان به زندگی سعادت‌مندانه داشته است (آقاپور، 1395). مطالعات اجتماعی نشان می‌دهند در کشورهایی که توزیع ثروت به صورت عادلانه صورت نمی‌گیرد، ارزش‌های اجتماعی فاقد اعتماد می‌شوند، نظارت اجتماعی سست می‌شود و بزهکاری و تبه‌کاری عمومیت پیدا می‌کنند (کلاسر،¹ 2013). البته، توسعه صنعتی و مهاجرت و حاشیه‌نشینی، ضعف اجرای قوانین و مقررات، بی‌سوادی و عدم آگاهی فرد، زندان و عدم تأثیر آن، وسایل ارتباط جمعی و... از علل دیگر در گرایش

به اعتیاد محسوب می‌شود (راوندال و وگلوب،¹ 2012). اگر معتاد به دلیل عدم مصرف مواد بی‌طاقت شود، اختیارش را از دست داده و نیز به عقوبت عملی که برای تأمین مواد خود انجام می‌دهد بی‌پروا و بی‌اعتنا شده (گرگوری و بوسه، 2016) و تأمین هزینه‌های مواد مخدر از طریق سرقت برای وی عادی می‌شود. حتی در زندان‌ها نیز ایجاد شرایط ترک اعتیاد با هدف اصلاح و تربیت می‌تواند میزان بازگشت‌پذیری معتادین راکاهش دهد؛ چرا که وظیفه مهم و اساسی سازمان زندان‌ها، اصلاح و تربیت است (عطاشنه و امیری، 1389).

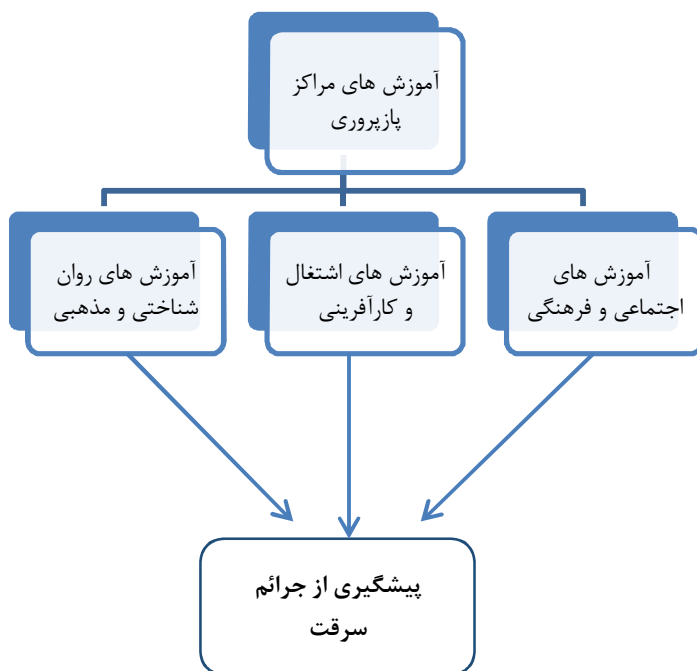
بنابراین ملاحظه مطالب بالا، حاکی از این است که نتایج پژوهش‌های انجام گرفته، بر جنبه‌های روان‌شناختی، زیست‌شناختی و اجتماعی - فرهنگی معتادین تأکید بیشتری دارد؛ لذا اگر اقدامات و برنامه‌های آموزشی مراکز بازپروری و ترک اعتیاد بر تقویت و تثبیت این ویژگی‌ها و ابعاد روان‌شناختی، فرهنگی و اجتماعی آنان متمرکز شود، تأثیر زیادی بر کنترل و پیشگیری از جرائم اجتماعی، مانند سرقت می‌تواند داشته باشد. پیشگیری از جرائم سرقت در این مطالعه در محدوده سرقت‌های خرد در نظر گرفته شده است و شامل هرگونه سرقت‌هایی، مانند سرقت قطعات و لوازم خودرو و سایر سرقت اموال کم‌بها جهت تأمین هزینه مواد مخدر می‌باشد.

در جرم‌شناسی پیشگیرانه، پیشگیری به معنای «به کار بردن فنون مختلف به منظور جلوگیری از وقوع بزهکاری» می‌باشد و هدف، به جلوی جرم رفتن و پیشی گرفتن از بزهکاری است. پیشگیری در سیاست جنایی نیز، به منزله یک رشته مطالعاتی مستقل و میان رشته‌ای در علوم جنایی است که هم از ابزارهای حقوق کیفری و هم از یافته‌های جرم‌شناسی برای پاسخ به پدیده مجرمانه بهره می‌برد (اسماعیلی، 1390: 114). پیشگیری را می‌توان در وهله نخست، به دو دسته «پیشگیری کیفری» و «پیشگیری غیر کیفری» تقسیم کرد؛ اما آنچه در این بخش ارایه می‌شود اقداماتی است که بیشتر و غالباً صبغه غیر کیفری دارند (سردارآبادی، 1390). جدیدترین طبقه‌بندی غیر کیفری، طبقه‌بندی پیشگیری غیر کیفری به پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی است. پیشگیری اجتماعی مشتمل بر اقداماتی است که بیشتر صبغه آموزشی و فرهنگی دارد. در پیشگیری اجتماعی تأکید و تمرکز بر علل و عوامل اجتماعی مؤثر در تکوین و

بزه است و می‌کوشد تا با دستکاری و تغییر محیط و عوامل اجتماعی، فرهنگی، خانوادگی، اقتصادی و غیره، جرم را در نطفه خفه کند و ریشه‌های جرم را بخشکاند (نجفی ابرندآبادی، 1378: 18).

پس از مطالعه ادبیات پیشینه و مبانی نظری تحقیق و استخراج نتایج از تحقیقات و نظریات متعدد محققین و نظریه‌پردازان در حوزه اعتیاد و پیشگیری از جرائم سرقت، مدل نظری تحقیق برابر نمودار شماره (1) شکل گرفت.

نمودار 1: مدل نظری تحقیق

روش‌شناسی

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی و همبستگی است. داده‌ها به روش کتابخانه‌ای و تحقیق میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه 33 گویه محقق ساخته بر مبنای مبانی نظری جمع‌آوری شده است. سؤالات 1 تا 6 تأثیرآموزش‌های اجتماعی و

فرهنگی، سؤالات 7 تا 16 تأثیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی، سؤالات 17 تا 22 تأثیر آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی و سؤالات 23 تا 33 پیشگیری از جرائم سرقت را مورد سنجش قرار می‌دهد. جامعه آماری تحقیق، مدیران و کارشناسان استانی در بهزیستی، ناجا و سازمان‌های همکار با شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر استان می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران تعداد 146 نفر به‌عنوان حجم نمونه به روش نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌ای تعیین شد. روایی محتوای ابزار با استفاده از روش صوری و تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ معادل 0/832 محاسبه شده است. جهت تجزیه و تحلیل از روش‌های آماری توصیفی برای طبقه‌بندی نمرات خام، طراحی جدول توزیع فراوانی و محاسبه شاخص‌های پراکندگی نظیر میانگین و انحراف استاندارد و نمودار و آزمون‌های ضریب آلفای کرونباخ، همبستگی پیرسون و رگرسیون، تی تک متغیره و آزمون رتبه‌بندی فریدمن برای رتبه‌بندی شاخص‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه 20 استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

الف) چگونگی توزیع متغیرهای پژوهش بر اساس شاخص‌های مرکزی، پراکندگی

و شکل توزیع

شاخص‌های توصیف داده‌ها به سه گروه شاخص‌های مرکزی، شاخص‌های پراکندگی و شاخص‌های شکل توزیع تقسیم می‌شوند که در این مطالعه چگونگی توزیع متغیرهای پژوهش بر اساس مهم‌ترین شاخص‌های مرکزی (میانگین)، شاخص‌های پراکندگی (انحراف معیار) بررسی قرار می‌گیرند.

جدول 1: شاخص‌های مرکزی پرسشنامه مورد بررسی در پژوهش

انحراف معیار	میانگین	ابعاد و شاخص‌ها
0/73261	3/8339	1- استفاده از فیلم‌ها و کتابچه‌های آموزشی درباره مضرات استعمال مواد مخدر
1/18388	3/6333	2- ایجاد احساس شهروند عادی بودن در معتادین
0/83213	3/5467	3- پیشگیری از ایجاد دوباره افکار مجرمانه و جایگزینی افکار مثبت
1/13171	3/6333	4- احترام اصیل و واقعی به معتادین
1/25070	3/4467	5- ایجاد مهندسی ارتباط در کمپ‌ها جهت ارتباط با معتادین
1/09020	3/3733	6- توجه به علاقمندی‌های معتادین و ظهور و بروز آنها
1/28713	3/8547	آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی

انحراف معیار	میانگین	ابعاد و شاخص‌ها
1/09879	3/0267	7- ایجاد شرکت‌های کارگزاری در مراکز نگهداری معتادین
0/97238	3/4533	8- استفاده از ظرفیت کارآفرین‌ها
0/65689	4/2267	9- استفاده از ظرفیت وزارت کار
0/70992	4/2933	10- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در مراکز نگهداری معتادین
0/90796	3/8333	11- صدور گواهینامه‌های فنی و حرفه‌ای در مراکز نگهداری
0/79171	3/8067	12- استفاده از ظرفیت صنایع دستی
0/84263	3/7267	13- آموزش متناسب با استعداد معتادین
0/89245	3/9800	14- مذاکره با شرکت‌ها جهت به‌کارگیری معتادین پاک شده
0/92611	3/7267	15- ایجاد بستر کارگاه‌های تولید و زودبازده
0/95623	3/7200	16- پرداخت وام‌های خود اشتعالی به معتادین آموزش دیده
1/21403	3/7147	آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی
0/97552	3/6067	17- ارتقاء سلامت روانی معتادین
0/78052	4/1867	18- ارتقاء بهداشت روحی و روانی معتادین
1/06303	3/7467	19- ایجاد فضای اعتماد و خوش‌بینی در بین معتادین
1/09751	3/5133	20- آموزش شیوه تحکیم خانواده
1/03688	3/5933	21- درک رفتارهای معتادین
0/80835	3/7600	22- تقویت اعتقادات مذهبی
1/29615	3/7411	آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی
1/17117	3/4133	23- افزایش ایمنی اجتماعی
0/86101	3/9400	24- ایجاد محیط‌های سالم
1/01499	3/5000	25- تبیین و بالا بردن ارزش‌های اجتماعی و ثبات و وابستگی به آنها
0/ 87032	4/2600	26- تقویت نهادهای اجتماعی مثل خانواده
1/11265	4/0600	27- ارتقاء روحیه قانون‌گرایی
1/06806	3/9867	28- ارتقاء فرهنگ قناعت‌پذیری
1/04366	4/1067	29- جلوگیری از ایجاد انگیزه‌های مجرمانه
1/07502	3/9267	30- حذف و خنثی‌سازی عوامل جرم‌زا
1/15733	3/9467	31- حل ریشه‌ای جرم
1/15712	3/9000	32- پیشگیری از جرم افراد به‌صورت مستقیم
1/19021	3/8867	33- بهبود وضعیت اجتماعی محلات
1/14331	3/6703	پیشگیری از جرائم سرقت

جدول 2: شاخص‌های مرکزی متغیرهای مورد بررسی در پژوهش

متغیرها	انحراف معیار	میانگین
آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی	1/287	3/85
آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی	1/214	3/71
آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی	1/296	3/74
پیشگیری از جرائم سرقت	1/143	3/67

با توجه به جدول شماره (2) مشخص است که بیشترین میانگین تأثیر، مربوط به متغیر آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی با میانگین 3/85 و کمترین میانگین مربوط به تأثیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی بر پیشگیری از جرم با میانگین 3/71 بوده است. هرچند که تفاوت زیادی از نظر میانگین تأثیرگذاری متغیرها بر پیشگیری از جرم وجود ندارد و تأثیر همه متغیرها تقریباً در یک سطح و با تأثیر بالایی مشاهده می‌شود.

ب) بررسی نرمال بودن متغیرها

برای اجرای روش‌های آماری و محاسبه آماره آزمون مناسب و استنتاج منطقی درباره فرضیات پژوهش، از آزمون معتبر کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی فرض نرمال بودن داده‌های پژوهش استفاده شده است.

جدول 3: آزمون کولموگروف اسمیرنوف متغیرهای پژوهش

متغیرها	سطح معناداری	آماره آزمون
آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی	.105	.188
آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی	.111	.120
آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی	.099	.106
پیشگیری از جرم	.093	.143

همان‌طور که از داده‌های جدول شماره (3) مشخص است، سطح معناداری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای همه متغیرها بزرگتر از مقدار 0/05 است. در نتیجه، این متغیرهای مورد بررسی در پژوهش حاضر دارای توزیع نرمال می‌باشند و برای اثبات فرضیات تحقیق می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

ج) اثبات فرضیات تحقیق

فرضیه فرعی اول: آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت در استان قزوین تأثیر معناداری دارد.

جدول 4: نتایج تحلیل رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین 2R	ضریب تعیین اصلاح شده 2R	دوربین واتسون	F	سطح معناداری
	0/623	.389	.386	1/98	168/384	.000
		ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد		
مدل	B	میانگین خطای استاندارد	Beta	t	سطح معناداری	مفروضه‌های هم خطی
	1/558	.168		9/257	.000	
آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی معتادین	.599	.046	.623	12/976	.000	تورم واریانس VIF تولرنس Tolerance
						1/000

بر اساس اطلاعات جدول شماره (4)، F مشاهده شده در سطح 0/05 معنادار بوده، بنابراین معادله رگرسیون قابل تعمیم به کل جامعه آماری بوده است. به منظور بررسی تأثیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت، اقدام به آنالیز رگرسیون شد. با توجه به جدول بالا، مقدار ضریب R^2 برابر 38/9 درصد به دست آمده است و بدان معنی است که متغیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی معتادین توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرائم سرقت را به اندازه 38/9 درصد دارد.

فرضیه فرعی دوم: آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت در استان قزوین تأثیر معناداری دارد.

جدول 5: نتایج تحلیل رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین 2R	ضریب تعیین اصلاح شده 2R	دوربین واتسون	F	سطح معناداری
	0/385	.148	.145	1/93	45/99	.000
	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد			
مدل	B	میانگین خطای استاندارد	Beta	t	سطح معناداری	مفروضه های هم خطی
مقدار ثابت	2/881	.147		19/588	.000	تورم واریانس VIF
آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی معتادین	.253	.037	.385	6/782	.000	Tolerance
						1/000

بر اساس اطلاعات جدول شماره (5)، F مشاهده شده در سطح 0/05 معنادار بوده، بنابراین معادله رگرسیون قابل تعمیم به کل جامعه آماری بوده است. به منظور بررسی تأثیر آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت، اقدام به آنالیز رگرسیون شد. با توجه به جدول بالا، مقدار ضریب R^2 برابر 1/148 درصد به دست آمده است و بدان معنی است که متغیر آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی معتادین توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرائم سرقت را به اندازه 1/148 درصد دارد.

فرضیه فرعی سوم: آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت در استان قزوین تأثیر معناداری دارد.

پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال سیزدهم، شماره سوم (پیاپی پنجاه و یکم)، پاییز 1399

جدول 6: نتایج تحلیل رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین R2	ضریب تعیین اصلاح شده R2	دوربین واتسون	F	سطح معناداری
	0/331	.109	.106	1/83	32/58	.000
ضرایب غیراستاندارد ضرایب استاندارد						
مدل	B	میانگین خطای استاندارد	Beta	t	سطح معناداری	مفروضه‌های هم خطی
	2/538	.174		14/613	.000	
آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی معتادین	.252	.044	.331	5/708	.000	تورم واریانس VIF Tolerance
						1/000 1/000

بر اساس اطلاعات جدول شماره (6)، F مشاهده شده در سطح 0/05 معنادار بوده، بنابراین معادله رگرسیون قابل تعمیم به کل جامعه آماری بوده است. به منظور بررسی تأثیر آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت، اقدام به آنالیز رگرسیون شد. با توجه به جدول بالا، مقدار ضریب R² برابر 10/9 درصد به دست آمده است و بدان معنی است که متغیر آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی معتادین توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرائم سرقت را به اندازه 10/9 درصد دارد.

فرضیه اصلی: آموزش‌های مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرم در استان قزوین تأثیر معناداری دارد.

جدول 7: نتایج تحلیل رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین 2R	ضریب تعیین اصلاح شده 2R	دوربین واتسون	F	سطح معناداری
	0/360	.155	.126	1/88	39/362	.000
ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد				
مدل	B	میانگین خطای استاندارد	Beta	t	سطح معناداری	مفروضه‌های هم خطی
	2/629	.175		15/019	.000	تورم وارianس Tolerance VIF
آموزش‌های مراکز بازپروری	.279	.044	.360	6/274	.000	1/000

براساس اطلاعات جدول شماره (7)، F مشاهده شده در سطح 0/05 معنادار بوده، بنابراین معادله رگرسیون قابل تعمیم به کل جامعه آماری بوده است. به منظور بررسی تأثیر آموزش‌های مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت، اقدام به آنالیز رگرسیون شد. با توجه به جدول بالا، مقدار ضریب R^2 برابر 15/5 درصد به دست آمده است و بدان معنی است که متغیر اقدامات مراکز ترک اعتیاد توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرائم سرقت را به اندازه 15/5 درصد دارد. همچنین مقدار آزمون دوربین واتسون (در بازه 1/5 تا 2/5) به دست آمد که استقلال خطاها را نشان می‌دهد و بر اساس شاخص‌های هم خطی بودن، بین متغیرهای پیش‌بین هم خطی وجود نداشته و نتایج حاصل از مدل رگرسیون قابل اتکا است؛ و شرط نرمال بودن متغیرها نیز برقرار است؛ بنابراین شرایط استفاده از رگرسیون برقرار می‌باشد.

(د) آزمون تی

جدول 8: بررسی وضعیت موجود و مطلوب متغیرهای تحقیق با آزمون تی مستقل

متغیرها	وضعیت	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	سطح معناداری
آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی	وضعیت موجود	3/7533	0/92911	16/433	0/001
	وضعیت مطلوب	4/9035	0/01254		
آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی	وضعیت موجود	3/6187	0/74450	22/724	0/000
	وضعیت مطلوب	4/9482	0/02382		
آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی	وضعیت موجود	3/5183	0/80064	22/665	0/000
	وضعیت مطلوب	4/9931	0/05821		
پیشگیری از جرائم سرقت	وضعیت موجود	3/7973	0/66086	22/363	0/000
	وضعیت مطلوب	4/9843	0/03672		

با توجه به جدول شماره (8) مشخص است که:

- تفاوت معناداری بین وضعیت موجود و مطلوب متغیر آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی وجود دارد (کمتر بودن سطح معناداری از 0/05).
- تفاوت معناداری بین وضعیت موجود و مطلوب متغیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی وجود دارد (کمتر بودن سطح معناداری از 0/05).
- تفاوت معناداری بین وضعیت موجود و مطلوب متغیر آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی وجود دارد (کمتر بودن سطح معناداری از 0/05).
- تفاوت معناداری بین وضعیت موجود و مطلوب متغیر پیشگیری از جرم سرقت وجود دارد (کمتر بودن سطح معناداری از 0/05).

جدول 9: رتبه‌بندی متغیرهای تحقیق با آزمون فریدمن

متغیرهای تحقیق	میانگین مرتبه‌ای
آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی	24/3
آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی	60/2
آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی	85/2

جدول شماره (9) بیانگر این است که متغیر آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی دارای بیشترین تأثیر و متغیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی دارای کمترین تأثیر بر پیشگیری از جرائم سرقت بوده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر آموزش‌های مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرم در استان قزوین بود. نتایج حاکی از آن است که متغیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی، آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی، آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی مراکز بازپروری توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرم را دارا می‌باشند. همچنین، بین وضعیت موجود و مطلوب متغیرهای تحقیق تفاوت معناداری وجود داشته و متغیر آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی دارای بیشترین تأثیر و متغیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی دارای کمترین تأثیر بوده‌اند.

یکی از مهم‌ترین یافته‌های این مطالعه این است که در وضعیت موجود، متغیرهای تحقیق تأثیر معناداری بر پیشگیری از جرائم سرقت در استان قزوین دارند، لیکن بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب و مورد انتظار در تأثیرگذاری متغیرهای تحقیق بر پیشگیری از جرائم سرقت، فاصله و شکاف معناداری وجود دارد و به عبارتی، نتایج بیانگر این است که در وضعیت موجود، میانگین تأثیر آموزش‌های مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرائم سرقت در سطح $P < 0/05$ به‌طور معناداری پایین‌تر از حد مورد انتظار است.

در فرضیه اول، مقدار ضریب R^2 برابر 20/8 درصد به‌دست آمده و این بدین معنی است که متغیر آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی معنادین توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرائم سرقت را به اندازه 20/8 درصد دارد. به‌عبارتی، آموزش‌های فرهنگی و اجتماعی در این مراکز می‌تواند سطح تعاملات و باورهای اجتماعی و فرهنگی معنادین درمان شده را در همسویی با فرهنگ حاکم بر جامعه افزایش داده و با کاهش آثار برچسب اعتیاد، فرایند بازپذیری اجتماعی آنان تسهیل و کشش و انگیزه درونی آنان را برای ارتکاب جرائم سرقت کاهش دهد.

در فرضیه دوم، مقدار ضریب R^2 برابر 14/1 درصد به‌دست آمده و این بدین معنی

است که متغیر آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی معتادین توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرائم سرقت را به اندازه 14/1 درصد دارد. به عبارتی، آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی می‌تواند زمینه توانمندسازی و بازگشت وی به کانون خانواده و جامعه و همچنین، زمینه بازگشت وی به عرصه کار، تلاش و اشتغال مناسب را فراهم کند و انگیزه‌های تعرض به حقوق و اموال دیگران را در آنان کاهش و از گرایش به سمت سرقت اموال مردم باز دارد.

در فرضیه سوم، مقدار ضریب R^2 برابر 15/8 درصد به دست آمده و این بدین معنی است که متغیر آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی معتادین توانایی تبیین متغیر پیشگیری از جرم را به اندازه 15/8 درصد دارد. به عبارتی، آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی می‌تواند زمینه تقویت اعتقادات و باورهای دینی افراد معتاد درمان شده را فراهم و به‌عنوان عامل بازدارنده از انحراف‌های اجتماعی، مانعی برای ارتکاب جرائم سرقت شود.

به‌طور کلی و در پاسخ به سؤال اصلی، همچنان که فرضیه اصلی تحقیق نیز مورد تأیید قرار گرفت، آموزش‌های اشتغال و کارآفرینی، آموزش‌های روان‌شناختی و مذهبی و آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی بر فرایند ثبات و برگشت ناپذیری معتادین و پیشگیری از جرائم سرقت تأثیر معناداری دارند و اگر بتوان این‌گونه آموزش‌ها و اقدامات را با برنامه‌ریزی درست، اصولی انجام و توسعه داد، به همان میزان می‌توان آمار معتادین درمان شده و غیرقابل بازگشت به وضعیت قبل را افزایش داد و در نتیجه، میزان گرایش آنان به جرائم سرقت را کاهش داد. نتایج نشان می‌دهد در وضعیت موجود، این‌گونه آموزش‌ها قدرت تبیین و پیش‌بینی کنترل جرائم سرقت از سوی معتادین درمان شده را دارد، ولی از آنجایی که میانگین تأثیر آموزش‌های مراکز بازپروری بر پیشگیری از جرم، در وضعیت مطلوب در سطح $P < 0/05$ به‌طور معناداری پایین‌تر از حد مورد انتظار است؛ توجه به توسعه کمی و کیفی این‌گونه آموزش‌ها با تمرکز بر کیفی سازی محتوی آموزش‌ها و حمایت‌های سازمان‌ها در دوران پس‌اترک اعتیاد، تأثیر زیادی می‌تواند در تقویت خودباوری، تاب‌آوری و کاهش گرایش به سوی ارتکاب جرائم سرقت داشته باشد و از آنجایی که سرقت توسط معتادین دارای آمار فراوانی زیادی در بین انواع سرقت‌ها می‌باشد، نقش مؤثری در ارتقاء نظم و امنیت اجتماعی در جامعه ایفاء کند.

نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق غلامی (1397) در رابطه با تأثیر نحوه مدیریت و

نظارت سازمان بهزیستی و ناجا بر مراحل تغییر در مراکز بازپروری بر کاهش عود مجدد معتادین و نتایج تحقیق رسولی (1390) در رابطه با نقش آموزش کنترل خشم در مقاومت‌سازی نوجوانان در برابر اعتیاد و سوء‌مصرف موادمخدر و نتایج تحقیق خمرنیا و پیوند (1397) در رابطه با نقش شرایط بد کمپ، بیکاری و وسوسه فردی به‌عنوان علل اصلی بازگشت به اعتیاد و نتایج تحقیق اشرفی و نظری (1387) در رابطه با تأثیر برنامه‌های آموزشی، ورزشی، فرهنگی، هنری و مذهبی بر مددجویان کانون اصلاح و تربیت، هماهنگی دارد. همچنین، نتایج این مطالعه با نتایج تحقیقات کدری، حسین و عمر (2020)، هالبرت (2020)، اولیورا، کالیکس دو، دیسکانزی، پینهو و کاماتا (2020) و ثقه‌الاسلام، هابیل، هاتیم، رشید، اردکان و مطلق (2015) در رابطه با تأثیر معنویت و درمان معتادین با استفاده از دین و آموزه‌های دینی همسویی دارد.

بر اساس نتایج به‌دست آمده از تحقیق در راستای عملیاتی نمودن نتایج تحقیق و پیشگیری از جرائم سرقت توسط معتادین رها شده از اعتیاد، پیشنهادهای کاربردی زیر در مراکز ترک اعتیاد ارائه می‌شود.

- مشارکت ناجا با استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی و مذهبی خود در ارائه کتب، مقالات و نمایش فیلم‌های آموزشی درباره مضرات استعمال موادمخدر در میان معتادین و برپایی کارگاه‌های آموزشی با این محوریت به صورت مستمر و در زمان‌های مناسب.
- برنامه‌ریزی منطقی و اصولی جهت تقویت ارتباط تنگاتنگ با روانشناسان و خانواده‌ها در مراکز بازپروری به منظور ایجاد انگیزه برای یادگیری و اثربخشی آموزش‌ها.
- توجه به علاقمندی‌ها و استعداد‌های معتادین در ارائه آموزش‌ها در جهت تقویت توانمندی آنان.
- حمایت‌های پس از ترک اعتیاد و سوق دادن آنان به سمت اشتغال و کارآفرینی پس از ارائه آموزش‌های مهارتی و توانمندسازی از طریق نهادهایی مانند بهزیستی، رفاه، کار و امور اجتماعی با محوریت شورای هماهنگی مبارزه با موادمخدر.

- مشارکت ناجا در ساخت فیلم‌ها و سریال‌های سازنده مبتنی بر رابطه دینداری و دوری از اعتیاد و نمایش آن در مراکز بازپروری.
- مشارکت ناجا در توسعه برنامه‌های دینی و فرهنگی متناسب با وضعیت روحی و روانی معتادین به منظور تقویت باورها و اعتقادات آنان در محتوای آموزش‌ها.

منابع

- آقابخشی، حبیب (1379). «اعتیاد و آسیب‌شناسی خانواده». تهران: انتشارات دانش‌آفرین.
- آقاپور، سیدمهدی (1395). «جامعه‌شناسی ورزشی، سازمان تربیت‌بدنی جمهوری اسلامی ایران». دفتر تحقیقات و آموزش، چاپ اول، تهران.
- اسعدی، نگار؛ اسعدی، حسن (1391). «پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر و روانگردان». مشهد: آستان قدس رضوی، شرکت به نشر.
- اسماعیلی، هاجر (1390). «بررسی عوامل بازگشت معتادان در مرکز خیریه شهر قم». (پایان‌نامه کارشناسی)، تابستان 1390.
- اشرفی، محمد؛ نظری، بهزاد (1387). «بررسی نیازهای آموزشی، ورزشی، فرهنگی، هنری و مذهبی مددجویان کانون اصلاح و تربیت اصفهان». مجله اصلاح و تربیت، شماره هشتادودوم، صص 24-26.
- ارونسون، الیوت (2016). «روانشناسی اجتماعی». (ترجمه حسین شکرکن)، چاپ چهارم، تهران: انتشارات رشد.
- ازکامپ، اس (2015). «روانشناسی اجتماعی کاربردی». (ترجمه فرهاد ماهر)، چاپ اول، تهران: انتشارات آستان قدس رضوی.
- اعلایی، امیررضا؛ رودباری، فاطمه (1395). «آشنایی با انواع موادمخدر، اعتیاد و راه‌های مبارزه با آن». پایگاه اطلاع‌رسانی اخبار پزشکی ایران و جهان سایت پزشکان بدون مرز.
- اورنگ، جمیله (1394). «پژوهشی در زمینه اعتیاد تهران». تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- تقوی، ابراهیم (1393). «خیال دیو؛ کنکاش بیولوژیک از چگونگی تأثیر موادمخدر بر سلسله اعصاب و سیستم‌های دیگر». تهران: انتشارات واحد فوق برنامه بخش فرهنگی. دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی.
- توسلی، غلامعلی (1395). «نظریه‌های جامعه‌شناسی». تهران: انتشارات سمت.
- خمرنیا، محمد؛ پیوند، مصطفی (1397). «علل بازگشت به اعتیاد به موادمخدر و راهکارهای پیشنهادی در مراجعه‌کنندگان به مراکز ترک اعتیاد: (یک مطالعه کیفی)». مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، جلد 17، شماره ششم، صص 523-538.
- سردارآبادی، خلیل (1390). «موانع تکوین جامعه مدنی در زمان رضا شاه». (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه تربیت مدرس.

- صدیق سروستانی، رحمت‌اله (1389). «آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی)». تهران: انتشارات سمت.
- گرگوری، د. بوسه (2016). «مرفین و هروئین: مجموعه حقایق آشکار از موادمخدر». (ترجمه سیدمهرداد مظفر و نازیلا رستمی)، (چاپ اول 1389)، تهران. انتشارات ستاد مبارزه با موادمخدر دفتر تحقیقات و آموزش.
- عطاشنه، منصور؛ امیری، مهدی (1389). «علل و عوامل جرم سرقت در شهر اهواز». فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتری، دوره چهارم، شماره یازدهم، صص 103-126.
- غلامی، محمد (1397). «تأثیر مراکز ترک اعتیاد در پیشگیری از مراجعه مجدد معتادان به اعتیاد». فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی، سال پنجم، شماره هفدهم، صص 27-46.
- رسولی، فاطمه (1390). «نقش آموزش کنترل خشم در مقاوم‌سازی نوجوانان در برابر اعتیاد و سوء‌مصرف مواد». فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، سال چهارم، شماره چهاردهم، صص 89-111.
- فرج‌پور، مریم؛ ایزدی، احمد؛ رضایی، نورمحمد (1397). «بررسی عملکرد پلیس بر احساس امنیت عمومی از دیدگاه شهروندان». فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، صص 75-100.
- مهریار، امیر هوشنگ؛ جزایری، مجتبی (1393). «اعتیاد: پیشگیری و درمان». چاپ اول، تبریز: نشر روان پویا.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (1378). «پیشگیری از بزهکاری و پلیس محلی». مجله تحقیقات حقوقی، شماره 25 و 26، تابستان.
- Abd Khahir, M. F., Kassim, M. M., & Zulkifli, M. (2018). Malaysian Police Officers' View on Vehicle Theft through the concept of Z Number. *Journal of Telecommunication, Electronic and Computer Engineering (JTEC)*, 10(1-10), 37-42.
- Amin, M. Z. M., Salaeh, A., Yahya, M., Musa, Z. I., Yusoff, A. M., Ibrahim, N., ... & Arifin, M. S. (2017). A literature review of spiritual psychotherapy using Quran recitation in the treatment of drug addiction. *Advanced Science Letters*, 23(5), 4865-4868.
- Glaser, Daniel (2013). Criminality theories and behavioral images, *American journal of sociology*, 61, 433-444.
- Halbert, T. (2020). Finding a Higher Power: Developing a Method to Weave Spirituality in Dance/Movement Therapy Interventions for Addiction Recovery.
- Kadri, R., Husain, R., & Omar, S. H. S. (2020). Impact of Spiritual Meditation on Drug Addiction Recovery and Wellbeing: A Systematic Review. *International Journal of Human and Health Sciences (IJHHS)*, 4(4), 237-250.

- Oliveira, C. P. D., Calixto, A. M., Disconzi, M. V., Pinho, L. B. D., & Camatta, M. W. (2020). Spiritual care performed in a drug user clinic. *Revista Gaúcha de Enfermagem*, 41(SPE).
- Ravndal, E., & Vaglum, P. (2012). Psychopathology, treatment completion, and 5 years out come: A prospective study of drug abusers. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 15, 135-142.
- Sadock, B. J., & Sadock, V. I. (2010). *Comprehensive textbook of Psychiatry*, (7th ed). New York, Lippincott Williams & Wilkins (P.P. 1038-1062).
- Seghatoleslam, T., Habil, H., Hatim, A., Rashid, R., Ardakan, A., & Motlaq, F. E. (2015). Achieving a spiritual therapy standard for drug dependency in Malaysia, from an Islamic perspective: brief review article. *Iranian journal of public health*, 44(1), 22.